

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De vermaning van den apostel Paulus tot doorgaande reformatie

Ik bid u dan broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, welke is uw redelijke godsdienst ;

en wordt dezer wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven, welke de goede en welbehaaglijke en volmaakte wil van God zij.

Romeinen 12 : 1, 2.

Het motief, dat de apostel Paulus aanvoert om de gemeente op te wekken tot doorgaande reformatie is de ontferming Gods. Ze zijn verlost van de zonde, ze zijn verlost tot de dienst van God. Ge zijt begenadigde mensen, die des doods waardig waren, ge zijt weer verwaardigd tot de rijksdienst in het koninkrijk Gods als medearbeiders Gods.

En dan gaat de apostel het programma van die rijksdienst aangeven.

Stelt uwe lichamen, zegt hij, tot een levende, heilige, Gode welbehaaglijke offerande.

Zo op het eerste gehoor, lijkt dat een vreemde uitdrukking. U hadt misschien verwacht, dat Paulus zou zeggen: stelt uwe zielen tot een offerande voor God. Maar de apostel weet wel wat hij doet. Onze lichamen noemt hij, omdat we in ons lichaam optreden in deze wereld. Ons lichaam is het instrument, waarmee we contact hebben met de wereld waarin we leven. Met onze ogen en oren nemen we de wereld om ons heen in ons op, met onze mond en tong treden we in verbinding met onze medemensen, met onze handen arbeiden wij, onze voeten dragen ons naar het terrein, waarop we willen werken. Al onze leden dienen als middelen waarmee onze geest, onze ziel in deze wereld leeft en werkt en handelt.

Hadt ge uw lichaam niet, dan zoudt ge hier niet mee kunnen doen aan het leven. Dat is juist het erge van het sterven. Met dat ge uw lichaam uit moet, worden ook alle banden met dit leven verbroken.

En dit wil de apostel nu maar zeggen, dat heel uw verkeer in deze wereld in alle levensverbanden, op alle levensterreinen, in alle levensuitingen als een offerande aan den Heere moet gewijid.

Weet u, wat een offerande is? Neen, niet maar een offertje, zoals we vaak in een collecte zak doen, een footje. en dan zijn we er maar weer af. De grootste rest houden we voor onszelf. Neen, dat woord offerande betekent hier wat anders. Gij moet nu komen, verlost kind van God, voorwerp van zijn ont-

fermingen, om nu uzelf, en héél uw leven in al zijn uitingen dien trouwen Heer te offeren, aan te bieden, te wijden. Niet maar zo nu en dan eens een ogenblikje voor den Heere, en de rest voor uzelf. Niet maar de zondag, maar ook de maandag, tot de zaterdag toe. Dan kunt ge geen twee levens meer leiden. 's Zondags vooraan in de kerk, maar kijk niet naar wat ge doet in de week. 's Zondags lofzingerende met de gemeente: Gij hebt mijn ziel beveiligd voor de dood, 'k zal voor Gods oog naar Zijn bevelen leven, maar in de week: alles te samen genomen, maar ik moet toch wat om mijzelf denken. En dat dan het leven hier en het lichaam met zijn begeerten en uitingen aan den Heere wordt onttrokken. Het moet het een of het ander zijn. Ge kunt niet God dienen en den Mammon. Niet den Heere en het vlees. Dezelfde ontferming Gods, die u redde van de zonde en haar heerschappij, die u trok uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, is nu uw eigenaar naar lichaam en naar ziel. Het leven hier evengoed als het leven straks voor Hem. Zijn ontferming, die ge deelachtig werd, normeert dan uw leven in al zijn levensuitingen.

Uw leven wordt godsdienstig. Eredienst, staat er eigenlijk. Het oorspronkelijke heeft hier een woord, dat speciaal gebruikt wordt van de offerdienst en betekent, dat ge in dat offer uw aanbidding neerlegt voor Gods troon. En als uw leven nu zo eredienst wordt, dan zegt ge: Daar ga ik nu mijn God mee eren, met mijn leven en mijn lichaam en al wat ik hier doe. Ik stel het tot Zijn dispositie.

Dat is heel wat anders, dan wat de mensen, ook de christenmensen in brede massa tegenwoordig schijnen te zoeken: wat kan ik er van genieten? Hoe kan ik van de wereld zoveel mogelijk meenemen? Hoe kan ik me zoveel mogelijk uitleven? Daarbij staat het eigen ik, daarbij staan de begeerten geheel in het middelpunt. Maar het leven van een kind van God, daarin moet de Heere in het middelpunt staan. Wat zal ik, met Gods gunsten overlaan, dien trouwen Heer voor Zijn gena vergelden?

En godsdienstig bezig zijn, zegt iemand, is nog zo vaak, dat je een ander kleed aantrekt, een andere stem opzet en een ander gezicht trekt, dan gewoon. Dan zijn we vaak niet gewóón, als we godsdienstig doen. Maar dat is het niet, de eredienst die de Heere hier van ons vraagt! Juist niet! De Heere wil niet alleen ons bijbellezen en bidden, ons kerkgaan. Hij wil ons gewone leven hebben, en daarvan het doel zijn. Neem mijn leven, laat het Heer toegewijid zijn aan Uw eer! Neem mijn handen, dat ze 't merk dragen van Uw liefde-werk. Laat het gezien worden, door wat ik doe met mijn handen, dat het verlost handschap is, door Jezus' handen, die daarvoor

UIT DE INHOUD:

<i>De vermaning van den apostel Paulus tot doorgaande reformatie</i>	J. v. D.
<i>Over „heerschappij“ en „macht“ in de kerk</i>	C. V.
<i>Over de Jabbok</i>	J. B.
<i>Schuldbelijdenis?</i>	H. J. J.
<i>Uit het dag- en kasboek van Dürer</i>	
<i>Populair-wetenschappelijke schetsen (II)</i>	D. H.
<i>Economische aspecten (IX)</i>	P. G.
<i>„Elke wijze vrouw bouwt haar huis“</i>	H.
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Neem 'n aandeel in zijn thuis</i>	H. J. J.
<i>Psalm 54</i>	A. v. B.
<i>Kerknieuws</i>	

aan het kruis zijn doorboord. „Wat voor handen hebt ge? Eeltige handen?“ schrijft iemand. Waar hebben ze voor gewerkt? Mooie welgevormde handen? Hebben ze nog nooit iets voor den Heere gedaan? Of deden ze boze onreine dingen? Laten uw handen zich bekeren! Neem mijn handen, dat ze 't merk dragen van Uw liefdewerk. En die voeten, wat liepen ze achterna? Jaagt ge naar het wit tot de prijs der roeping Gods naar boven? Zijn ze geschoeid met de bereidheid van het evangelie des vredes? Die tong, wat spreekt ze? Is het met zout besprengd, en doet het wel degenen, die het horen? Looft die tong den Heere? Of wondt ze en werpt ze met vuur? Heere, reinig mijn lippen! Laat u mijn tong en mond toch welbehaaglijk wezen! Uw schoonheid, waarvoor gebruikt ge ze? Om anderen te bekoren, of zoekt ge uw sie-raad in de zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God? Willen onze vrouwen nog moeders worden van gezinnen, en zalig worden in kinderen te baren, blijvende in het geloof en in de liefde en in de godzaligheid?

Misschien zegt iemand: ja, u hebt gemakkelijk praten, maar je moet toch door de wereld! Nu, ik praat niet gemakkelijk, maar dit zegt de apostel Paulus in de Naam des Heeren. En hij zegt er bij: hetwelk is uw redelijke godsdienst! Letterlijk staat er: uw lógische eredienst. Het is niet onlogisch om zo te leven! Het is het verstandigste wat u doen kunt. O, er zullen er genoeg zijn, die zeggen: je bent niet wijs, als je deze leefregel van den apostel volgt. Zo kan het niet, je loopt er mee vast, ze nemen je, en je moet toch door de tijd! Maar het Woord des Heeren zegt: wie zich aan dit levensprogram houdt, trekt toch ten slotte aan het langste eind. Logisch is volgens velen: rekenen met wat de mensen zeggen, en wat ogenblikkelijk voordelig lijkt. Zo kan het wel eens lijken als we momenteel om deze leefwijze geschuwd worden en gesmaad worden en schade lijden. Maar het is een grote vergissing! Een misrekening! Het is juist verstandig, zegt de apostel, u te houden aan het Woord des Heeren! Uiteindelijk zult u ondervinden: hij, die op U vertrouwt, Uw wetten onderhoudt, vindt daarin grote loon!

Heerenveen.

J. VAN DIJK.

OVER „HEERSCHAPPIJ” EN „MACHT” IN DE KERK

Zoals ik verleden week schreef, zal ik in dit nummer de conversatie met Ds Plooijs nu wat voortzetten.

In de eerste plaats wil ik het daarin nu hebben over diens weergave, diens omschrijving van de betekenis van art. 85 der Kerkenordening. Dat artikel luidt: „Geen kerk zal over andere kerken, geen dienaar over andere dienaren, geen ouderling of diaken over andere ouderlingen of diakenen enige heerschappij voeren”. Volgens Ds P. is de betekenis van het laatste deel van dit artikel: „Geen predikant heeft enige macht over een andere predikant, geen ouderling heeft enige macht over een andere ouderling en geen diaken heeft enige macht over een andere diaken”.

Nu spreekt artikel 85, zo betoogde ds P. verder, alleen over individuele, op zich zelf staande ambtsdragers. Niet over de vergadering van deze ambtsdragers, de kerkeraad. En art. 85 geldt z.i. ook alleen van de afzonderlijke ambtsdragers. Als een aantal afzonderlijke ambtsdragers bij elkaar is, dan hebben deze inderdaad geen macht over één van hun collega's. Maar wanneer die ambtsdragers tot een kerkeraad zijn verenigd, dan komt de zaak geheel anders te staan. Want dan is een echte „vergadering” van ambtsdragers ontstaan. En zo'n vergadering is niet maar de blote samenvoeging, de simpele optelsom van een aantal ambtsdragers. Neen, zo'n vergadering is iets nieuws en iets meer dan een aantal ambtsdragers bij elkaar.

Ook daarvan geldt dan, dat het „geheel” iets nieuws is, iets meer namelijk dan de som van de „delen” waaruit het bestaat. Dat nieuwe en meerdere komt dan speciaal daarin uit, dat die vergadering van ambtsdragers iets heeft wat de afzonderlijke ambtsdragers of een losse groep van hen niet bezitten, namelijk een bijzondere ambtelijke macht over de afzonderlijke ambtsdragers. Het samenkomen en samenzijn van ambtsdragers in een kerkeraad heeft dus tot effect, dat het zo gevormde geheel een meerdere, d.i. een hogere macht dan de afzonderlijke leden of een som daarvan bezit. Want dat geheel bezit metterdaad macht over ambtsdragers — over predikanten, ouderlingen, diakenen — iets wat de afzonderlijke ambtsdragers niet bezitten.

Mijn fout is nu volgens Ds P. deze, dat ik dat niet zie, althans niet in rekening breng. Ik denk z.i. in dit opzicht atomistisch. Mijn opvatting in deze heeft zelfs tot ontstellend resultaat, dat een kerkeraad als zodanig geen bevoegdheid heeft.

***

Wanneer ik nu op dat betoog van Ds P. inga, wil ik er op wijzen, dat daarin in ieder geval twee ernstige fouten worden gemaakt.

Vooreerst deze, dat Ds P. het woord „heerschappij” uit art. 85, zonder meer omschrijft met het woord „macht”!

Dat is inderdaad een ernstige fout. Want „heerschappij” en „macht” zijn zeer verschillende dingen. Zo geheel verschillend, dat men kan zeggen: een ambtsdrager, en een vergadering van ambtsdragers (een kerkeraad), en meerdere vergadering (classis of synode) hebben nooit ofte nimmer en over niemand en niets enige „heerschappij”. Maar die alle hebben wel, al is het ook verschillende, „macht”.

Dat woord „heerschappij” uit art. 85 duidt inderdaad iets aan, dat nooit ofte nimmer door kerkelijke ambtsdragers of vergaderingen mag worden bezeten of uitgeoefend. Dat blijkt vooral ook uit de latijnse weergave daarvan. Want voor het woord „heerschappij” hebben de latijnse weergave van de kerkenordening de woorden: *primatus, imperium, dominatio*. Ook wie geen latijn kent beseft bij het lezen van deze woorden — men kan ze weergaven door „primaat”, „heer-schappij” — dat de macht welke daardoor wordt aangeduid in de kerken nooit en nergens en in geen enkele vorm mag bestaan. Christus' woord: „de koningen der volken voeren heerschappij over hen en hun machthebbers worden weldoeners genoemd. Doch gij niet alzoo”, sluit dit radicaal en definitief uit.

En omdat deze „heerschappij” nooit en nergens en in geen enkele vorm in de kerk mag bestaan, bestaat het ook niet, dat een vergadering van ambtsdragers — dus een

kerkeraad — of een vergadering van afgevaardigden van kerken — een classis of synode — ook maar één spiertje van deze „heerschappij” op wettige wijze zouden kunnen verkrijgen en bezitten.

Dat hebben de gereformeerde kerken van ons vaderland van het begin af nadrukkelijk vastgesteld.

In de oudste, algemene bepalingen van die kerken, vastgesteld op het convent van Wesel in 1568, werd reeds voorgeschreven, dat de predikanten bij hun intrede zouden beloven: „dat zij zich voorts geen de minste heerschappij of vrijheid om te heersen zullen aanmatigten, hetzij over de dienaren (des Woords), hetzij over de kerk, en dat zij geen nieuwe wetten naar eigen willekeur zullen invoeren”¹⁾. De ouderlingen werd iets dergelijks voorgelaten, namelijk: „Zij behoren te bedenken, dat evenwel het maken van wetten of het uitvoeren van heerschappij, hetzij over de dienaren (des woords) en hun ambtgenoten, hetzij over de kerk, allermintst tot hun ambt behoort”. Voorts werd in deze bepalingen — nadat daarin eerst was verklaard, dat als een kerk en een dienaar aan elkaar verbonden zijn, die dienaar de kerk en de kerk die dienaar niet mogen verlaten zonder de toestemming der classis — ook nog deze uitspraak opgenomen: „Nochtans menen wij niet, dat aan de vergaderingen der classes enig(!) recht(!) in deze zaak over enige kerk of haar dienaren toegekend moet worden, tenzij deze (kerk) hierin uit eigen beweging toestemt, opdat de kerk niet tegen haar wil beroofd worde van haar recht en gezag”²⁾. De eerste synode van de nederlandse gereformeerde kerken formuleerde dat fundamentele beginsel aldus: „Gheen Kercke sal over een ander Kercke, gheen Dienaer des Woorts, gheen Ouderlinck, noch Diaken sal d'een over d'ander heerschappie voeren, maar een yeghelijck sal hen voor alle suspicien, ende aenlockinge om te heerschappen wachten”³⁾. En enkele jaren later werd het geformuleerd zoals het ook thans nog in onze kerkenordening te vinden is⁴⁾.

We kunnen, dit alles overwegende, nu wel zonder vrees voor tegenspraak verklaren: geen enkele ambtsdrager of kerk mag ook maar een zier „heerschappij” over de leden der kerk of die kerken bezitten of uitvoeren. En al worden die ambtsdragers of kerken in vergaderingen samengebracht — ook deze krijgen nooit ofte nimmer een dergelijke „heerschappij”.

***

Ik kan me heel goed voorstellen, dat iemand nu zal zeggen: Best, die ambtsdragers en die kerken bezitten nooit enige „heerschappij”. En de vergaderingen daarvan ook niet. Maar daarmee is de kous niet af! Want die ambtsdragers, al bezitten ze geen „heerschappij”, hebben zonder twijfel wel „gezag” of „macht”. En als die ambtsdragers nu tot een „geheel” worden in een kerkeraad, heeft dan dat geheel niet een meerdere, een hogere macht dan die afzonderlijke ambtsdragers alleen of gezamenlijk gezitten? Heeft Ds P. wat dat betreft niet gelijk? Heeft dan zo'n kerkeraad niet inderdaad ook macht over een ambtsdrager? Zeker, zoals Ds P. zegt: geen ambtsdrager heeft enige macht over een mede-ambtsdrager. Maar een kerkeraad heeft zulk een macht wel! Want die kan immers inderdaad een ambtelijke opdracht aan een van de ambtsdragers geven.

Graag wil ik op deze vragen ingaan.

En dan moet ik beginnen met op de tweede fout van Ds P. te wijzen.

Ds P. schreef: geen ambtsdrager heeft enige macht over zijn mede-ambtsdrager.

Deze stelling is evenwel beslist onjuist.

Laat ik als voorbeeld nemen een ouderling. Deze heeft als zodanig macht, nader: ambtelijke macht. Waarin die macht bestaat kan men uitvoerig lezen in het formulier voor de bevestiging van de ouderlingen. Hij moet opzicht houden over de gemeente; naarstig toezien of een iegelijk zich behoorlijk gedraagt in belijdenis en wandel; wie zich onstichtelijk gedragen behoorlijk vermanen en verhoeden. dat de sacramenten ontheiligd worden zoveel mogelijk is; tegen onboetvaardigen volgens de kerkelijke discipline of kerkelijke tucht handelen enz. enz.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Zie, deze macht hebben de ouderlingen. Die macht hebben ze allen — én een iegelijk! En deze macht bezitten ze nu, en daar lette men goed op, over héél de gemeente. Over allen en een iegelijk. Deze macht hebben ze ook over de dienaar (of dienaren) des Woords. Ook over hun medeouderlingen. Ook over de diakenen. Ouderlingen gaan, als het goed is, ook bij de dominees, hun collega's en de diakenen op huisbezoek. Als een ouderling b.v. op Zaterdagavond ziet, dat een predikant zich ernstig misdraagt, dan heeft hij de volle macht en dus ook de ernstige plicht hem voor de volgende Zondag de toegang tot de kansel te ontzeggen! En in de censura morum wordt die ambtelijke macht vóór elk avondmaal door alle ambtsdragers heel speciaal ten opzichte van al hun medeambtsdragers uitgeoefend.

Wanneer men dus zegt, dat geen ambtsdrager enige macht over enige medeambtsdrager heeft, slaat men de plank volkomen mis. Neen, men moet zeggen: Iedere ambtsdrager heeft een ambtelijke bevoegdheid, een ambtelijke macht welke zich over de gehele gemeente uitstrekt: over alle leden, óók over de medeambtsdragers. Dat geldt van de predikanten en van de ouderlingen en van de diakenen. Zeker in feite oefent iedere ambtsdrager de hem toevertrouwde macht meestal niet over de gehele gemeente uit. Aan elke ambtsdrager wordt slechts de zorg over een deel der gemeente — zijn „wijk” — opgedragen. Maar dat is alleen maar het gevolg van een praktische regeling van de arbeid. Wezenlijk, principieel, strekt de macht welke een ambtsdrager van God ontving zich over de gehele gemeente uit.

En zo kunnen we tot geen andere conclusie komen dan dat het betoog van Ds P. niet klopt.

Leest hij in art. 85 van de kerkenordening het woord „heerschappij” — dat staat er inderdaad in zoals we zagen — dan zegt dit artikel reeds door dat woord, dat geen enkel persoon, vergadering of kerk ooit die „heerschappij” kan of mag uitvoeren. Ook een kerkeraad niet, ook een meerdere vergadering niet.

Leest Ds P. evenwel in dit artikel het woord (ambtelijke) „macht”, dan leest hij wat er niet staat. En dan is wát hij zo leest bovendien óók nog geheel onjuist. Want in waarheid heeft elke ambtsdrager inderdaad ook volle ambtelijke macht over zijn collega's. Iedere ambtsdrager op zijne wijs. En een kerk

¹⁾ F. L. Rutgers, Acta van de Nederlandsche synoden der zestiende eeuw, p. 23 (7): *Neque vllum imperium dominandique licentiam vsurpaturos, siue erga Ministros siue erga ecclesiam, neque vllas nouas leges pro suo arbitrio introducturos.*

²⁾ Idem, p. 24 (9): *Leges autem condere vel imperium exercere siue erga Ministros Collegasque siue erga ecclesiam... sciant a suo munere esse quam alienissimum.*

³⁾ Idem, p. 27 (19): *Nec tamen Classium conuentibus quicquam iuris hac in re concedendum putamus in vllam ecclesiam, eiusque Ministros, nisi illa ultro consentiente: ne suo iure et autoritate inuita priuetur ecclesia.*

⁴⁾ Idem, p. 55: „1. Nulla Ecclesia in alias, nullus minister in ministros, nullus Senior in Seniores, Diaconus in Diaconos primatum seu dominationem obtinebit, sed potius ab omni et suspitione et occasione cauebit.

heeft ook nooit ambtelijke macht over een andere kerk.

* * *

Maar hoe staat het nu met een kerkeraad?

Wel, daarin komen de ouderlingen — tot welke ook de dienaren des Woords behoren — samen en brengen daarin de hun allen persoonlijk geschonken macht samen. En in zo'n kerkeraad gaan de daarin verenigde ambtsdragers een bepaalde functie, een bepaald aspect van hun ouderlingenambt **gezamenlijk** uitoefenen!

Inderdaad, die ouderlingen gaan in de kerkeraad **gezamenlijk** een **bepaalde functie**, een bepaald „deel” van hun ambtelijke taak uitoefenen. Niet meer! Niet de gehele ambtelijke arbeid, welke God door hen in de gemeente wil laten geschieden. De pastorale zorg in het huisbezoek en allerlei vermaan geschiedt niet door de kerkeraad maar door de ouderlingen en de dienaren des woords als zodanig. Het preken en het bedienen van het Avondmaal geschiedt eveneens niet door de kerkeraad maar door de dienaren des Woords. En de armverzorging geschiedt ook al niet door de kerkeraad maar door de diakenen. Al deze ambtsdragers hebben de macht, de bevoegdheid tot deze „diensten” persoonlijk ontvangen en oefenen die ook persoonlijk uit. De kerkeraad evenwel, d.w.z. de gezamenlijke ambtsdragers, regelt die diensten. En hij oefent de kerkelijke tucht uit. En wat verder tot de regering en leiding van de gehele gemeente behoort.

Maar in dat alles — en daar lette men weer goed op — treedt een macht aan de dag, wordt een macht uitgeoefend, welke in principe **aan iedere ouderling** is geschonken. Iedere ouderling heeft immers de **volle presbyteriale** macht over héél de gemeente! De macht van de kerkeraad is dus naar haar aard, haar **wezen** niet „meerder”, niet „hoger” dan de macht welke de afzonderlijke ouderlingen ontvingen.

Maar ontstaat er dan door de vorming van een kerkeraad niets „nieuws”? Is de kerkeraad als vergadering van ambtsdragers dan niet „meer” dan de som van de ambtsdragers,

welke daarin samenkomen? Ongetwijfeld. Maar dat „nieuwe” ligt niet in de creatie van een „meerdere” macht! Neen, dat is hierin gelegen, dat de in een kerkeraad samenkomende ouderlingen een deel van hun ambtelijke dienst **in onderling overleg** en uiteindelijk, als het goed is, **naar aller gezamenlijk en gelijk oordeel** gaan verrichten! Dat is van grote betekenis. Want op die wijze worden de velerlei gaven, welke aan de onderscheidene ambtsdragers geschonken werden, gezamen-

lijk dienstbaar gemaakt aan de ambtelijke arbeid. Maar nog eens „generiek”, naar de „soort”, is de macht van een kerkeraad niet meer dan wat in het ambt van ouderling als zodanig reeds ligt opgesloten.

Tot zover deze week.

Volgende week hoop ik nog enkele opmerkingen te maken over deze kwesties.

C. V.

SCHULDBELIJDENIS?

Aan ons blad werd uit eigen kring het volgende bericht toegezonden, dat reeds in verschillende bladen circuleerde:

De Almelose Kerkbode, officieel orgaan van de gebonden kerk, bevatte in het nummer van 16 Aug. j.l. de volgende mededeling:

SCHULDBELIJDENIS

Aan de gemeente wordt bekend gemaakt, dat de kerkeraad onderstaand schrijven heeft gericht aan onze Generale Synode:

Hoogerwaarde Heren en Broeders,

De Raad van de Geref. Kerk te Almelo, kennis genomen hebbende van het schrijven van Prof. Mr. W. F. de Gaay Fortman, Prof. van Peursen e.a., gericht aan de Generale Synode van de Geref. Kerken, samenkommende in Assen,

van gevoelen, dat alles gedaan moet worden wat geboden wordt in het Evangelie om een open verhouding en een kerkelijke eenheid te verkrijgen met de Geref. Kerken onderhoudende Art. 31 K.O.,

voorts van gevoelen, dat er een „ban in het leger” is zolang wij niet duidelijk en openlijk voor God en mensen onze schuld en ons gebrek aan liefde belijden en zolang wij ons niet metterdaad ook van onze kerkelijke zonden bekeren,

van mening, dat een schuldbelijdenis van eigen kant, zonder dat deze afhankelijk gesteld wordt van een eventuele schuldbelijdenis van de andere kant, de in het Evangelie gewezen weg is tot verzoening van broeders, en dat zelfinkeer, afgedacht van de reacties die daarop zouden kunnen komen door God gezegd wordt,

verzoekt de Generale Synode met aandrang om grote aandacht te schenken aan de ernstige bezorgdheid, die in het schrijven van bovengenoemde broeders tot uiting komt.

Bestrale de Heere Uw vergadering met Zijn Licht!

w.g. O. JAGER, praeses

G. KUPERIUS, scriba.

We willen over dit stuk het volgende opmerken.

De hoofdzaak wordt gevormd door het slot: een verzoek aan de Generale Synode „om grote aandacht te schenken aan de ernstige bezorgdheid, die in het schrijven van bovengenoemde broeders tot uiting komt”. Waarschijnlijk zal de Almelose kerkeraad het wel met het schrijven van prof. de Gaay Fortman en prof. van Peursen eens zijn. Maar aangezien dat schrijven ons onbekend is kunnen we noch over dat geschrift noch over het Almelose verzoek een oordeel hebben.

We zullen blij zijn als hier een begin is van bekering.

De kerkeraad is van gevoelen „dat alles moet gedaan worden wat geboden wordt in het Evangelie om een open verhouding en een kerkelijke eenheid te verkrijgen met de Geref. Kerken onderhoudende Art. 31 K.O.” Om bij die kerkelijke eenheid te blijven: Ik zie geen andere weg dan die welke door de synode van Kampen 1951 werd aangewezen in deze woorden: „het opheffen van de binding aan valse leeruitspraken en het wegdoen van wat verder de kerk heeft gescheurd.” (Zie de Acta van Kampen 1951 bl. 109). Willen de genoemde hoogleraren dat en ook de kerkeraad van Almelo? We zouden daar zeer blij mee zijn, wanneer de wil tenminste gevolgd werd door de daad.

We verheugen ons over dat gevoelen „dat er een „ban in het leger” is”. Alleen zouden we om wat liefs willen, dat met naam en toenaam werd gezegd, waarin de schuld en het gebrek aan liefde bestond. Wat ons betreft, we zouden ons verblijden — en er zou ook blijdschap in de hemel zijn — als men de werkelijke schuld voor God beleed en zich van de kerkelijke zonden bekeerde. Als men de bekende leeruitspraken ophief; evenals de zondige schorsingen. Ik zou zeggen: Laat de kerkeraad van Almelo het goede voorbeeld geven.

We zetten boven ons schrijven: Schuldbelijdenis? Het is voor ons namelijk de vraag of hier werkelijk schuld wordt beleden. Letterlijk staat het er niet. We hopen zeer, dat de kerkeraad van Almelo metterdaad zich zal vrij maken van zondige besluiten en schorsingen en afzettingen.

Een andere weg tot kerkelijke eenheid is er niet.

H. J. JAGER.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Over de Jabbok

van Gerrit Achterberg

*Toen ik het einde had bereikt
van mijn verdorvenheden,
stond God op uit het slijk,
en weende;
en ik stond naast Hem, ziende neder
op een verloren eeuwigheid.*

*En Hij zei: je had geen gelijk;
maar dat is nu voorbij, van heden
tot aan die andre eeuwigheid,
is vóór- en achteruit één schrede.*

Uit: *Jesus schreef in 't zand* (1947, 7e dr. 1955), p. 12.

Over de Jabbok: de tijd van de verdorvenheden is voor dit kind van het Verbond geweest een strijd met zijn God. Toen hij het ergste deed, overmocht hem zijn Heer. En Hij weende over zoveel verzet, over zo'n levensbederf (gelijk Hij eens weende over de macht van den dood over Lazarus). En toen zag de zondaar dat hij een eeuwigheid had verspeeld.

En dan is daar plotseling de volstreekte genadeprediking. Wat De Mérode nog uitdrukt met zoveel woorden („met tedere spot”), doet Achterberg tussen en achter en door de weinige woorden voelbaar worden. Dat prachtige „je had geen gelijk” valt hier in een afgrond van zonde met een koninklijke majesteit, zo ontwapenend, dat de zondaar in één moment het evangelie beleeft als een existentiële bekering. Wat voorbij is, had hem de eeuwigheid doen verspelen, maar dat is nu voorbij... Hij is ervan bevrijd, het is „weggedaan” (ps. 103), simpel op het woord van den Heer, en hij mag nu zien op de gewonnen eeuwigheid, „die andre eeuwigheid”, die vóór- en achteruit slechts één schrede weg ligt voor Hem die heden uit verdorvenheden redt voor de eeuwigheid die komt, omdat Hij heeft liefgehad vóór de wereld was. Zó voorbij is de zonde voor hem, wien ze vergeven is.

J. BOSCH.

Uit het dag- en kasboek van Dürer ¹⁾

Uit de geschiedenis van het boek (V)

12 Mei.

Ik heb 2 boeken, Het Leven van Maria, een aan den vreemden arts, het andere aan den huisknecht van Marx gegeven.

Ik heb aan den dokter 8 stuivers gegeven. 4 stuivers gegeven voor het opknappen van een oude baret.

4 stuivers heb ik verspeeld.

Ik heb nog 11 fl. voor een nieuwe baret gegeven. Ik heb de eerste baret geruild, die was wat grof, en heb 6 stuivers toegegeven voor een andere.

Ik heb een portret van een hertog in olie-
verf gemaakt.

Ik heb den rentmeester Lorenz Sterck zeer goed en vlug, met olie-
verf geschilderd, was 25 fl. waard. Dat heb ik hem geschonken, daarentegen gaf hij mij 20 fl. en aan Susanna 1 fl. drinkgeld.

Item, ik heb Joost, mijn waard, zeer goed en vlug, met olie-
verf geschilderd. Wij zullen elkaar met gesloten beurzen betalen. En van zijn vrouw heb ik ook een nieuw portret gemaakt, eveneens met olie-
verf.

17 Mei.

Item, op Vrijdag voor Pinksteren van het jaar 1521, bereikte mij in Antwerpen het gerucht, dat men Maarten Luther zoo verraderlijk gevangen had genomen. Toen hem een heraut van Keizer Karel als geleide was meegegeven, was hij vol vertrouwen. Maar zoodra de heraut bij Eisenach in een onherbergzaam oord was gekomen, zeide deze, dat hij niet meer mocht blijven en reed van hem weg. Spoedig waren daar 10 ruiters, die den verkochten, vromen, met den heiligen Geest verlichten man wegvoerden, omdat hij een navolger van Christus was en van het ware Christelijke geloof. En of hij nog leeft, of dat zij hem vermoord hebben, wat ik niet weet ²⁾, hij heeft dat alles geleden terwille van de Christelijke waarheid en omdat hij het onchristelijk Pausdom heeft berispt, dat zich verzet tegen de vrijmaking van Christus, zooals het steeds de rechten der menschen onderdrukt en ook omdat wij ondanks ons bloed en zweet, beroofd en uitgezogen worden en door het zoo schandelijk nietsdoende volk lasterlijk verteerd worden en waardoor dorstige, zieke menschen van honger moeten sterven. En in het bijzonder is mij nog het moeilijkste, dat God ons misschien nog onder hun valsche, blinde leer wil laten blijven, die toch de menschen, die Hem hun vader noemen, verzonnen en bedacht hebben, waardoor ons Gods woord op vele plaatsen valschelijk wordt verklaard of in het geheel niet wordt voorgehouden. Ach God in den Hemel, erbarmt U over ons, O Heer Jezus Christus, bid voor Uw volk, verlos ons ten rechten tijd, bewaar in ons het ware Christelijke geloof, verzamel Uw overal verstrooide schapen door Uw stem, in de Schrift Uw goddelijk Woord genoemd, help ons, opdat wij Uw stem zullen herkennen en geen andere verlokking van menselijke waan, navolgen, opdat wij, Heer Jezus Christus, niet van U wijken. Roept de schapen van Uw kudde, waarvan nog een deel in de kerk van Rome te vinden zijn, insgelijks de Indianen, Moscoviten, Russen, Grieken, weder bijeen, die door onderdrukking en gierigheid van den Paus, door heiligen valschen schijn, gescheiden zijn geworden. Ach God, verlos Uw arm volk, dat door banvloek en gebod gedwongen wordt tot dat, waaraan niemand gaarne gehoorzaamt, waardoor het steeds in zijn geweten moet zondigen, zoo het er geen gevolg aan geeft. O God, gij hebt met de menselijke wetten nooit een volk zoo bewaard als wij armen onder de stoel van Rome, terwijl wij door Uw bloed verlost en vrije Christenen moeten zijn. O hoogste hemelsche Vader, giet in onze harten door Uwen Zoon Jezus Christus zulk een licht, waardoor wij erkennen, welke geboden wij verplicht zijn te houden, opdat wij die andere moeilijkheden met een goed geweten kunnen verdragen en U, eeuwige hemelsche Vader, met een vrij en blij hart mogen dienen. En zoo wij dezen man verliezen, die wijzer heeft geschreven dan geen ander die in 140 jaren heeft geleefd ³⁾, aan wien Gij een dergelijken evangelischen geest hebt gegeven, bidden wij U, o hemelsche

Vader, dat Gij Uwen Heiligen Geest wederom aan een anderen instort, opdat die dan Uw Heilige Christelijke kerk overal weder tesa-
men kan brengen, opdat wij allen zuiver en Christelijk mogen leven, dat uit onze goede werken alle ongeloovigen, als Turken, Heidenen, Calacuten het Christelijk geloof aannemen. Maar, Heer, wilt Gij, aleer Gij oordeelt, zooals Uw Zoon Jezus Christus voor de priesters sterven moest, van den dood opstond en daarna ten Hemel voer, dat het ook alzo geschiedde Uwen navolger Maarten Luther, dien de Paus met zijn geld verraderlijk om het leven brengt, dien zult gij weder ons ten leven opwekken. En wat U daarna, mijn Heer, deed geschieden, waardoor Jerusalem verwoest werd, alzo Gij zult ook dit, eigen (hoovaardig) aangenomen geweld van den stoel van Rome verwoesten.

mogen. En of gij hier, zooals Uw meester Christus wenschte, schande van de leugenaars in dezen tijd zou moeten lijden en daarom een weinig tijds eerder sterft, zoo zult gij toch te eerder van den dood tot het leven komen en in de Glorie van Christus. Want, indien gij uit den beker drinkt, dien Hij gedronken heeft, zoo zult gij met hem regeeren en hen, die niet wijselijk gehandeld hebben, met gerechtigheid beoordeelen. O Erasmus, sta aan deze zijde, opdat God zich over U roeme, zooals van David geschreven staat, gij kunt dat doen en voorwaar, gij kunt den Goliath doen vallen. Want, God, is de opperste Bestuurder van de Christelijke kerk zooals deze onder Rome staat, alles volgens Goddelijken wil. Hij helpe ons tot de eeuwige zaligheid God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, eeuwige God, Amen. O, gij Christenmenschen, bid God om hulp, want zijn oordeel komt en zijn gerechtigheid wordt bekend. Dan zullen wij zien, dat onschuldige bloed, dat de Paus, papen en monniken ver-

De Schoolmeester

Dürer 1510

Och Heer, geef ons daarna dat heerlijk gebouwde Jerusalem, dat van den Hemel nederdaalt, waarover in de Apocalypse wordt geschreven, dat Heilige zuivere Evangelie, dat door menselijke leer is verduisterd. Daarom moet een ieder, die de boeken van doctor Maarten Luther leest, hoe zijn leer zoo helder, doorzichtig is, omdat hij het heilig Evangelie leert. Daarom dienen zij in groote eere te worden gehouden en niet verbrand ⁴⁾, het zij dan, dat men zijn tegenpartij, die altijd tegen de waarheid vecht, in het vuur wierp, met al hun opvattingen, die van menschen Goden willen maken, maar ook, dat men wederom nieuwe boeken van Luther drukt. O God, is Luther dood, wie zal ons voortaan het heilig Evangelie zoo helder verklaren! Ach God, wat had hij voor ons nog in 10 of 20 jaren kunnen schrijven! O gij allen, vrome Christenmenschen, helpt mij vlijtig dezen met Gods geest gezonden man beweenen en Hem bidden, dat Hij ons een anderen verlichten man zendt. O Erasmus van Rotterdam, waar wilt gij blijven? Zie, wat vermag die ongerechtigde tyrannie van wereldlijk geweld en macht van de duisternis? Hoor gij ridder van Christus ⁵⁾, rijd uit naast den Heere Christus, bescherm de waarheid, verwerf de kroon der martelaars. Gij zijt immers toch maar een oud manneken, ik heb U hooren zeggen, dat gij U zelf nog 2 jaren te geven hebt, waarin gij nog deugt om iets te doen. Gebruik die goed, ten bate van het Evangelie en het ware Christelijke geloof ten goede, en laat U dan hooren, dan zullen de poorten der Hel, de stoel van Rome, zooals Christus zegt, niets tegen U ver-

goten, veroordeeld en vervloekt hebben. Apocalypsis 6 : 9—11. Dat zijn de verslagenen, liggend onder Gods Altaar, roepend om wraak, waarop de stem van God antwoordt: Verwacht het volkomen getal der onschuldig verslagenen, hen zal ik oordeelen.

Nog heb ik 1 fl. voor vertering gebruikt. Ik heb den dokter 8 stuivers gegeven. Item, nog 2 maal met Rodrigo gegeten. Ik heb met den rijken kanunnik gegeten. Ik heb 1 fl. voor vertering gebruikt.

19—20 Mei.

Ik heb Meester Conrad, beeldhouwer van Mechelen op het Pinksterfeest te gast gehad. Ik heb 18 stuivers voor Italiaanse kunst gegeven.

Aan den dokter nog 6 stuivers.

Voor Meester Joachim heb ik vier teekeningen, voorstellende de H. Christoffel, op grauw papier met zwart en wit geteekend.

¹⁾ Overgenomen uit de nederlandse vertaling die voorkomt in: *Albrecht Dürer, zijn dagboek van de reis door de Nederlanden in 1520—1521* door P. T. A. Swillens. Maastricht z.j., p. 127-132.

²⁾ In Antwerpen was het gerucht verspreid, dat Luther gedood was.

³⁾ Dürer heeft hier aan John Wiclef gedacht.

⁴⁾ 8 October 1520 waren Luther's geschriften te Leuven, 17 October te Luik verbrand.

⁵⁾ Zinspeling op het geschrift van Erasmus: „Enchiridion militis Christiani”, wellicht ook op Dürer's gravure „Ridder, dood en duivel”.

WIJ ALLEN DIE VOLMAAKT ZIJN

(II)

We trachten de vorige keer aannemelijk te maken, dat Filipp. 3 : 15/6 beter aldus vertaald kan worden — ik geef nu duidelijkheidshalve een iets „vrijere” weergave — : „Laten dan wij allen die volmaakt zijn, hiérop uit wezen : zelfs indien gij op een bepaald punt eens een **bijzonder** inzicht hebt, en God U dat openbaart boven hetgeen we al eerder (aan openbaring) ontvangen hadden, (toch) **samen** op te trekken”.

We lazén dus in dit Schriftgedeelte een **vermaning tot eensgezindheid**.

Nu meen ik, dat er nóg iets is, dat deze opvatting steunt. Ik sprak nl. tot dusver nog niet over een woord dat we al heel in het begin van onze tekst aantreffen, nl. het woord „**teleios**”, dat onze Stat.-Vert. heeft weergegeven met „volmaakt”. Eigenlijk kunnen we het beter vertalen met „**volwassen**”. Het staat immers vaak tegenover „**népios**”, dat „kind” betekent. Denkt U maar aan Hebr. 5 : 13/4 : wie aan de melk is, is een **kind**, maar bij **volwassenen** past vast voedsel.

Precies eender (dus in tegenstelling met „**népios**” — kind) bezigt ook Paulus dit woord „**teleios**”. Zo vertoont b.v. met Hebr. 5 : 13/4 een frappante overeenkomst het begin van 1 Cor. 3, waar de apostel zegt, dat hij de gelovigen in Corinthe melk te drinken heeft gegeven, en geen (vast) voedsel, omdat ze nog **kinderen** waren in Christus. Hij beschikte, zo had hij eerst gezegd, wél over vaste spijs, over „**wijsheid**”, doch dié reserveerde hij voor de **volwassenen** (2 : 6).

Maar hiér (in 1 Cor. 3) wordt nu ook duidelijk, welke **overdrachtelijke** betekenis de apostel aan deze woorden toekent. Ter afwisseling van de tegenstelling „**teleios-népios**” bezigt hij immers de tegenstelling „**geestelijk-vleselijk**”. En dan moeten we aan die laatste woorden niet een verkeerde inhoud geven. Met „**vleselijk**” bedoelt Paulus nu niet dadelijk materialisten of wellustelingen ; en bij „**geestelijk**” denkt hij niet bepaald aan mensen, die de hele dag psalmen lopen te zingen of graag in Brakel lezen. Neen : „**vleselijk**” en „**kind**” heten de Corintheërs, omdat er bij hen naijver en ruzie is.

Nietwaar : kinderen zijn maar al te vaak egoïstisch, en daardoor kibbelen ze zo gauw. O wee, als een broertje of vriendje eens wat meer krijgt ; wat kan een kind dan jaloers zijn. Of ook : als het zelf eens een extra-tje heeft, wat kan het den ander er mee in de ogen zitten : ik mag lekker dit of dat, en jij niet ! Als het zó toegaat, is meestal gauw de onderlinge harmonie in de kinderwereld weg en de goede sfeer om samen te spelen bedorven. En dan kan vader of moeder vermanend zeggen : „**hè, wees nu toch eens groot !**”

Wel, ik heb de indruk, dat met dat laatste woord, „**groot**”, wel eens vrij dicht de gevoelswaarde benaderd kon zijn, die Paulus pleegt te geven aan „**teleios**”. „**Groot-zijn**” wil immers zeggen : niet meedoen aan die kinderachtige, kleinzielige naijver en ruzie ; boven dat egocentrisch en zelfzuchtig gedoeje staan ; niet vragen : krijg ik wel, wat me toekomt, maar je geven aan de anderen ; een treiterende opmerking, een onheuse bejegening maar over je kant laten gaan, en proberen de zaak bij elkaar te houden, zodat men eendrachtig samen kan spelen.

Dié trek nu, het de-gemeenschap-zoekende element, domineert in „**teleios**”. Volmaakt (of volwassen) zijn, dat is niet **mystiek** te verstaan : een diep ingeleide ziel. Dat is ook niet **intellectueel** bedoeld : iemand die er alles van weet, die om zo te zeggen met een 10 van de catechisatie is gekomen. Volwassen zijn is veeleer een **christelijk-sociale** deugd : het raakt de verhouding tot de **mede-gelovigen**. Het is : een zich instellen op, en openstaan naar de broeders en zusters, in wier midden de Heere ons plaatst ; een met zelfverloochening vasthouden en aanhalen van de band met de andere gemeenteleden¹⁾.

Bij herhaling zien we juist dát punt in het geding, als het over „volmaakt”-zijn gaat in Paulus' brieven. Ik denk aan Ef. 4. Ook daar treft men (vs. 13) de tegenstelling „**kind**”-

„**volwassen man**”. Maar het is den apostel in dit hoofdstuk er om te doen, dat zijn lezers zullen bewaren „de **eenheid** des geestes door de **band** des vredes”, waarbij men „**nederig, lankmoedig en zachtmoedig**” dient te zijn, en wat van elkaar moet kunnen verdragen in liefde (vss. 2/3).

Niet anders is het in 1 Cor. 14, waar we het woord-in-kwestie ontmoeten in vs. 20. De apostel heeft dan juist aan de gemeente te Corinthe (waar heel wat „**kennis**” zat!) de uitweg gewezen uit de verdeeldheid : de weg der liefde, die de onderlinge **samenbinding** geeft (hfdst. 13). De kennis maakt opgeblazen : dan gaat de één zich verheffen boven den ander, en is de eenheid zoek. Maar de liefde sticht, bouwt de kerk tot een stad die wel samengevoegd is.

En noemt Paulus in Col. 3 : 14 de liefde niet „de **band der volmaaktheid**” ?

Welnu, mij dunkt : dan kan ook het feit, dat deze apostel hier in Filipp. 3 : 15 weer dat woord „**teleios**” laat vallen, een aanwijzing te meer zijn, dat hij handelt over de eensgezindheid in de gemeente, en waar-schuwt tegen het uit de hoogte op elkaar neerzien.

Nog één punt vraagt tenslotte onze aandacht, nl. het verband tussen onze tekst en het daaraan voorafgaande gedeelte. Paulus begint nl. met „**dan**” of „**dus**” : blijkbaar maakt hij een gevolgtrekking uit wat hij zojuist besproken had.

Nu was, zoals men zich zal herinneren, voorafgegaan een waarschuwing tegen de judaïstische dwaalleraars („**past op voor de honden, past op voor de kwade arbeiders**”, 3 : 2), waarna in den brede het judaïstisch streven tegenover dat van Paulus werd gesteld (3 : 3—14).

Het is nu blijkbaar de dreiging van dit kwaad, die Paulus noopt nog eens extra aan te dringen op eensgezindheid. Immers : is de gemeente onderling verdeeld, dan hebben deze dwaalleraars een goede kans ; staat de gemeente echter „in één geest”, dan is er veel minder gemakkelijk een bres te slaan waardoor de „vijanden van het kruis van Christus” kunnen binnendringen.

We hebben hier dus, als ik het goed zie, hetzelfde motief voor de vermaning tot eensgezindheid als in 1 : 27 vlgg. : er is een **strijd** gaande, er liggen **tegenstanders** op de loer (vss. 27/28) ; **dus** is eensgezindheid geboden (2 : 2). **Het concluderende „dan” uit 3 : 15 loopt zuiver parallel met dat uit 2 : 1 !**

Trouwens : dient niet de apostel zelf ons gedeelte aan als een **herhaling** van wat reeds eerder was gezegd ? We lezen immers in 3 : 1 : „**Hetzelfde** aan u te schrijven is voor mij niet verdrietig en voor u is het veilig”.

De **veiligheid** van de gemeente is in gevaar : de vijand is in aantocht (3 : 2) ; **dus** : één front vormen (3 : 15/6).

D. HOLWERDA.

¹⁾ Het moge vreemd — haast paradoxaal — klinken : dit „volmaakt” (of volwassen) zijn in paulinische zin is niet het eindstadium, dat voor den Christen in een ver verschieft ligt ; neen, hiermee *begint* het Christen-zijn. Dit volmaakt-zijn is om zo te zeggen het abc van het Christendom, van het kerklidmaatschap. Als zijn hoorders (lezers) niet volwassen zijn, dan kan Paulus zijn verdere, diepere wijsheid niet kwijt (1 Cor. 3). Hij heeft veel gegraven in de schatten van wijsheid en kennis die in Christus verborgen liggen ; er was hem veel van geopenbaard. En hij wilde maar al te graag die schatten aan de gemeenten uitdelen. Maar als de gelovigen niet „groot” zijn, zolang ze nog als kinderen alles om zichzelf laten draaien en kibbelen, kan er van zijn verder onderwijs niets komen. Het zal goed zijn, dat dit besef ook onder ons levendig blijft : dat we, om meer concreet te spreken, aan de arbeid van diverse gereformeerde studieverenigingen en aan de opbouw van een gereformeerde theologie niet behoeven te beginnen, zolang het ons aan dit „groot”-zijn schort.

Economische aspecten

(IX)

van contracten van aanvullende prestaties.

Wij zijn nu bij onze bespreking van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap toegekomen aan de politiek, die door de deelnemende landen bij de uitvoering van het in het verdrag bepaalde zal dienen te worden gevoerd. Daarbij komen dus wat wij zouden willen noemen de spelregels in behandeling. Deze gemeenschappelijke regels worden in een drietal hoofdstukken onderverdeeld behandeld.

Hoofdstuk 1 regardeert de concurrentieregels, hoofdstuk 2 de fiscale bepalingen en hoofdstuk 3 de harmonisatie van de wetgevingen. Wat de concurrentie betreft, zullen al die ondernemersafspraken, die de handel tussen de landen van de Euromarkt kunnen beïnvloeden en die daarbij beperking of vervalsing van de concurrentie ten doel hebben of tot gevolg hebben kunnen, verboden worden. Alle ondernemersafspraken en ook overeenkomsten van organisaties van ondernemingen, die ertoe bijdragen om productie of distributie te verbeteren of de technische vooruitgang te bevorderen, vallen evenwel niet onder dit verbod voor zover zij aan de ondernemingen geen restricties opleggen om deze doeleinden te bereiken en ook niet de mogelijkheid openen om de concurrentie uit te schakelen.

Welke ondernemersafspraken kunnen nu zo al onder dit verbod vallen ?

Artikel 56 geeft een opsomming ervan :

- het vaststellen van in- en verkoopprijzen,
- het beperken van productie, afzet en technische ontwikkeling ten nadele van de verbruikers,
- het toepassen op handelspartners van ongelijke condities voor gelijkwaardige prestaties,
- het afhankelijk stellen van het sluiten

Binnen drie jaren na het in werking treden van het verdrag, stelt de Raad van Ministers met eenparigheid op voorstel van de Europese Commissie en na raadpleging van de Algemene Vergadering, de reglementen of richtlijnen vast, die nuttig zijn voor de toepassing van de bovengenoemde beginselen. Slaagt men hierin niet binnen drie jaar, dan is daarna een gekwalificeerde meerderheid in de Raad voldoende. In de tijd, waarin deze reglementen en richtlijnen er nog niet zijn, blijven de nationale bepalingen in het gebied van ondernemersafspraken en van monopolies van kracht. Wordt er in de overgangperiode dumping geconstateerd naar aanleiding van een verzoek tot onderzoek van een deelnemend land binnen de Gemeenschap, dan geeft de Europese Commissie aan het land, dat de dumping veroorzaakt, aanbevelingen af om een einde eraan te maken. Gaat ondanks deze vriendelijke aanbevelingen de dumping door, dan machtigt de E.C. het betreffende, benadeelde land, om door de E.C. vast te stellen afweermaatregelen te treffen. Vanaf de inwerking-treding van het verdrag moeten producten, afkomstig uit een land, die geëxporteerd zijn naar een ander land, weer worden toegelaten in het land van herkomst, zonder dat deze producten onderworpen zijn aan douanerechten en kwantitatieve restricties.

Niet verenigbaar met de gemeenschappelijke markt zijn, behoudens, indien in het verdrag anders is bepaald, in het algemeen alle overheidssubsidies, die de concurrentie vervalsen of dit dreigen te doen, door bepaalde ondernemingen of producten te begunstigen. Op deze algemene regel wordt een uitzondering gemaakt voor subsidies aan individuele consumenten van sociaal karakter, mits non-discriminatoire toegepast. Ook zijn toegelaten subsidies voor herstel van de schade,

geleden door natuurrampen of andere buitengewone gebeurtenissen. Duitsland kan volgens het verdrag subsidies geven aan die gebieden in West-Duitsland, die de nadelen ondervinden van de deling van Duitsland in een Westelijk en Oostelijk bloc. Voorts zijn toegestaan subsidies aan onderontwikkelde gebieden en aan projecten van Europees belang. Het is de taak van de Europese Commissie samen met de deelnemende landen te onderzoeken, welke de bestaande subsidies zijn in deze landen en vast te stellen, of zij al of niet toelaatbaar zijn. Laat enig deelnemend land dan na om voor afschaffing of wijziging aangewezen subsidies de aanwijzingen van de E.C. op te volgen, dan kan de E.C. of een deelnemend land een beroep doen op het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap. Worden er nieuwe subsidies ingesteld, dan moet hiervan mededeling worden gedaan en komt ook de E.C. in het geweer.

Wat nu de fiscale bepalingen betreft, mogen de deelnemende landen op de producten van elkaar geen zwaardere fiscale lasten leggen dan op de producten van het eigen land. Bij uitvoer van producten naar andere deelnemende landen mogen geen restituties van binnenlandse heffingen worden gegeven, dan alleen die, welke er inderdaad op geheven zijn. Zonder goedkeuring van de Raad van Ministers kunnen geen restituties van andere heffingen worden gegeven dan omzetbelasting, accijnzen en andere indirecte belastingen. De Europese Commissie doet aan de Raad van Ministers voorstellen, die daarover met unanimiteit beslist, betreffende de harmonisatie van de wetgevingen op het gebied van omzetbelasting, accijnzen en andere indirecte belastingen. Aan de harmonisatie van de wetgevingen in de deelnemende landen wordt nog een apart hoofdstuk gewijd. Wanneer er wettelijke bepalingen zijn, die een directe terugslag hebben op de instelling of functionering van de gemeenschappelijke markt, dan komen er richtlijnen om deze wettelijke bepalingen te veranderen. De beslissing daarover komt te liggen bij de Raad van Ministers, die zich door de Europese Commissie laat voorlichten. In de Europese Markt zal door de deelnemende landen ook een gemeenschappelijke conjunctuurpolitiek dienen te worden gevoerd. Dat ze het zullen doen, wordt wel bepaald, maar het „hoe” wordt niet aangegeven.

De betalingsbalansen der deelnemende landen zullen zoveel mogelijk in evenwicht dienen te zijn en ieder land heeft tot taak, dat evenwicht van zijn betalingsbalans na te streven en ervoor te zorgen, dat zijn valuta een goede reputatie behoudt onder handhaving van een hoog niveau van werkgelegenheid en stabiliteit in prijzen. Op dit punt zal er moeten komen een intense samenwerking tussen de administratie van de deelnemende landen en hun centrale bankinstellingen. Om de coördinatie van de monetaire politiek in de deelnemende landen te bevorderen, wordt als adviescollege een Monétaire Comité ingesteld. Voor zover goederen-, personen-, diensten- en kapitaal-verkeer krachtens het verdrag zullen worden geliberaliseerd, moet ieder land ervoor zorgen, dat de benodigde deviezen ter beschikking komen om de betalingen te verrichten. Wijziging een deelnemend land zijn wisselkoers, dan kan de E.C., na raadpleging van het Monétaire Comité, met gekwalificeerde meerderheid tot het verlenen van een bepaalde wederzijdse bijstand besluiten. Hiervoor worden verschillende middelen aangegeven, die in overweging kunnen komen. Blijft deze hulp achterwege, omdat de Raad van Ministers, ondanks de voordracht van de E.C., deze niet wil verlenen, dan kan de E.C. het land in moeilijkheden machtigen, zelf bepaalde beschermingsmaatregelen te treffen. Maar de Raad van Ministers kan met gekwalificeerde meerderheid deze machtiging tot het treffen van eigen beschermende maatregelen herroepen.

Ook de handelspolitiek zal uniform dienen te worden. In de overgangperiode zullen de handelsbetrekkingen van de deelnemende landen met andere landen zodanig worden gecoördineerd, dat aan het eind van de overgangperiode een gemeenschappelijke handelspolitiek gevoerd zal kunnen worden. De deelnemende landen gaan dan de tariefonderhandelingen met andere landen ook gemeenschappelijk voeren, waarbij de over-

eenkomsten dan door de Raad van Ministers met deze landen worden afgesloten.

Titel III van het derde deel behandelt de sociale politiek. Daarbij wordt bepaald, dat de E.C. tot taak heeft, een nauwe samenwerking te bevorderen tussen de deelnemende landen wat betreft werkgelegenheid, het recht op werk en de arbeidsvoorwaarden, de beroepsvorming en de perfectionering ervan, de sociale zekerheid, de bescherming tegen ongevallen en beroepsziekten, de werkhigiëne, het vakverenigingsrecht en de collectieve onderhandelingen tussen ondernemers en werknemers. Ieder deelnemend land zorgt ervoor, dat in de loop van de eerste etappe een gelijke beloning voor eenzelfde werk voor mannen en vrouwen verzekerd wordt, welk beginsel daarna gehandhaafd moet blijven.

Er zal ook een Europees Sociaal Fonds worden ingesteld, waarbij op aanvraag een deelnemend land een uitkering van 50% zal kunnen verkrijgen van de uitgaven, die erop gericht zijn, werknemers een nieuwe werkring te verschaffen door herscholing of verhuizing, hulp te verlenen aan werknemers, wier werk tijdelijk is verminderd ten gevolge van een reconversie van hun onderneming.

Behalve het Sociale Fonds komt er tenslotte nog een Europese Investeringsbank, welke tot taak zal hebben, door het geven van leningen en garanties bij te dragen in projecten ter ontwikkeling van achtergebleven gebieden, projecten voor modernisering of reconversie van ondernemingen of de ontwikkeling van nieuwe activiteiten, die door de instelling van de gemeenschappelijke markt vereist zullen zijn, en projecten van gemeenschappelijk belang. Het ingeschreven kapitaal van de Bank zal bedragen 1 miljard dollar, waarvan 25% wordt gestort. De rest dient in het bijzonder als garantie voor de geldschietters op de kapitaalmarkt. Voor speciale projecten en wanneer op de kapitaalmarkt de gelden niet kunnen worden verkregen, kan de Raad van Gouverneurs van de Bank met gekwalificeerde meerderheid bepalen, dat de deelnemende landen maximaal verplicht 400 miljoen dollar in de vorm van een lening aan de Investeringsbank verstrekken. Het ingeschreven kapitaal van de deelnemende landen is als volgt samengesteld: West-Duitsland en Frankrijk elk 300 miljoen dollar, Italië 240 miljoen, België 86,5 miljoen, Luxemburg 2 miljoen en Nederland 71,5 miljoen dollar.

Het vierde deel van het Verdrag regelt de associatie van de overzeese landen en gebieden. Voor zover het de zelfstandige landen overzee betreft, waaronder dan te verstaan zijn Tunesië, Marokko, Libyë, Suriname en de Nederlandse Antillen, zal, indien deze landen dat wensen, zodra het verdrag gesloten zal zijn, de mogelijkheid zijn geschapen, om over de toetreding onderhandelingen te openen. Ten aanzien van de niet-zelfstandige landen en gebieden, waartoe o.a. gerekend moeten worden Frans Equatoriaal Afrika en Frans West-Afrika, Frans Somaliland, Belgische Congo, Italiaans Somaliland en Nieuw-Guinea, zijn in het Verdrag de volgende bepalingen gemaakt:

1. De deelnemende landen zullen op het handelsverkeer met de overzeese gebiedsdelen hetzelfde regime toepassen, als onder elkaar volgens het Verdrag overeengekomen.

2. Ieder overzees land of gebied zal bij zijn handelsverkeer met de landen van de Euromarkt en de andere overzeese gebiedsdelen, hetzelfde regime toepassen, dat het toepast op de Europese Staat, waarmee het bijzondere relaties onderhoudt.

3. De deelnemende landen dragen bij in de investeringen, die de voortgaande ontwikkeling van deze overzeese landen en gebieden vraagt.

4. Voor de investeringen, gefinancierd door de Gemeenschap, staat voor alle natuurlijke en rechtspersonen de deelneming open aan inschrijvingen en leveranties, op gelijke voorwaarden.

5. Er geldt vrijheid van vestiging in deze gebieden voor de deelnemende landen op dezelfde voorwaarden, als in het verdrag genoemd zijn voor vestiging in de deelnemende landen zelf. De deelnemende landen moeten ook geleidelijk aan hun invoerrechten, geheven op de importen uit deze overzeese gebiedsdelen, afbreken en evenzo moet ieder overzees land of gebiedsdeel het verschil, dat er is in invoerrechten bij invoer uit de andere landen van de Euromarkt en het land, waar-

mee het nauw verbonden is, ook geleidelijk aan opheffen volgens de bepalingen van het verdrag. Deze laatste bepaling geldt niet voor die overzeese gebieden, die op grond van internationale verdragen reeds een non-discriminatoire behandeling toepassen op hun invoeren. Dit is met de Belgische Congo het geval.

Instelling of verandering van rechten op instelling of de overzeese gebieden mag niet leiden tot enige discriminatie in de toepassing, wat de deelnemende landen betreft.

Behoudens bepalingen, die betreffen de publieke gezondheid, de publieke veiligheid en de openbare orde, zal de vrijheid van verkeer voor werkers uit de overzeese gebiedsdelen in de deelnemende landen en omgekeerd geregeld worden door aparte overeenkomsten, die de unanieme goedkeuring van de deelnemende landen behoeven.

Achter het verdrag vindt men nog een uitvoeringsovereenkomst (convention d'application), die geldt voor de eerste 5 jaren van de overgangperiode. De Raad van Ministers stelt vóór het eind van deze periode van 5 jaren voor een nieuwe periode de nieuwe uitvoeringsbepalingen vast, rekening houdend met hetgeen in de eerste 5 jaren bereikt is. Wij zullen deze uitvoeringsovereenkomst niet in alle details gaan aangeven. Het voornaamste is wel, dat er een Fonds voor ontwikkeling van de overzeese gebieden zal worden ingesteld, dat ten doel heeft, in aanvulling op wat de landen, die een speciale relatie met deze gebieden onderhouden, doen, een bijdrage te leveren voor de ontwikkeling van de sociale en economische ontwikkeling van deze overzeese gebieden. Het Fonds wordt beheerd door de Europese Commissie. In dit Fonds dragen West-Duitsland en Frankrijk elk 200 miljoen dollar bij, België en Nederland 70 miljoen dollar, Italië 40 miljoen dollar en Luxemburg 1,25 miljoen dollar, totaal gedurende de eerste vijf jaren van het Verdrag. En wat krijgen nu de verschillende moederlanden weer uit dit Fonds? België 30 miljoen dollar, Frankrijk, dat dus verreweg het beste ermee af is: 511,25 miljoen dollar, Italië 5 miljoen en Nederland 35 miljoen dollar. De Europese Commissie stelt jaarlijks vast, hoe dit alles verdeeld moet worden over de projecten, waarvoor door de moederlanden en de overzeese gebieden de bijdrage is aangevraagd. Deze projecten kunnen in het algemeen betreffen sociale instellingen als scholen en ziekenhuizen, economische investeringen van algemeen belang, die belangrijke ontwikkelingsprojecten betreffen. Voorts zijn achter het verdrag nog enige protocollen gevoegd, die o.a. de volgende zaken betreffen: een protocol betrekking hebbend op binnenlandse handel van Duitsland en de problemen, die daarmee verband houden, een protocol betrekking hebbend op zekere bepalingen, die Frankrijk betreffen, een protocol betreffende Italië, een protocol betreffende Luxemburg, een protocol betreffende de buiten-Europese delen van het Koninkrijk der Nederlanden. In al deze protocollen zijn bepaalde restricties aan de orde, die de betreffende landen hebben bedongen. Bij Nederland gaat het slechts over het feit, dat Nederland zijn handtekening alleen zal plaatsen voor Nederland en Nederlands Nieuw-Guinea bij ondertekening van het Verdrag. Bij Frankrijk en Duitsland betreft het echter restricties respectievelijk van financiële en van sociale en economische betekenis (beloning voor overuren, waarbij Frankrijk het recht heeft, beschermende maatregelen te nemen (mesures de sauvegarde), wanneer aan het eind van de eerste etappe van de overgangperiode er nog een groot verschil is tussen deze vergoeding voor overwerk in Frankrijk en die in de andere deelnemende landen). Hierin verkrijgt Frankrijk dus een escape-mogelijkheid, die tergede de aandacht verdient. Italië heeft in het protocol, dit land betreffende, erkenning verkregen van de bescherming van zijn aan de gang zijnde economisch expansieprogramma en programma tot verheffing van het levensniveau van zijn bevolking. Dit betreft de minder ontwikkelde gebieden in Italië in de Midi en op de eilanden.

In een volgend artikel zullen wij, onze toelichting op het Verdrag van de Euromarkt afsluitend, overgaan tot een algemene beoordeling ervan.

Gezinsleven

Elke wijze vrouw bouwt haar huis (Spr. 14 : 1)

In een vorig artikel wezen we er op, hoe het onderwijs in al haar vertakkingen, dat zich al meer uitbreidt en steeds meer beslag legt op onze kinderen, afbreuk doet aan het gezag en de invloed der ouders, de intimiteit en geslotenheid van het gezin ondermijnt, en de eigenlijke functie van het gezin verzwakt. We geven gaarne toe, dat dit niet de bedoeling is van degenen, die ijveren voor een al-door opvoeren van het peil en de omvang van het onderwijs, maar wel is het er een noodzakelijk gevolg van.

En ware nu alleen de school zulk een bedreiging voor een gezond gezinsleven! We weten beter. . . . Als we onze blik laten gaan over de ontwikkeling van het leven in de tegenwoordige tijd, dan doemen ze van alle kant voor onze aandacht op de krachten, die het Christelijk gezin in de crisis brengen. Ik noem er enkele: de vrije-tijdsbesteding; de sport; de bioscoop; de televisie; het ploegenstelsel b.v. in de industrie, de emancipatie der vrouw, om maar niet meer te noemen. De lucht is er vol van. Er schijnt geen afweer tegen. Het gezin lijkt een schip in de branding, elk ogenblik in gevaar voor goed onder te gaan.

Het is niet mijn bedoeling elk der door mij genoemde gevaren ook maar enigszins uitvoerig te bespreken. Toch wil ik er iets van zeggen om met het eerste te beginnen.

Vroeger was de vrije-tijdsbesteding geen kwestie. Vrije tijd was voor het grote publiek een onbekende grootheid. De werkman zwoegde van de vroege morgen tot de late avond. En was het werk afgelopen, dan was hij zo vermoeid, dat hij maar aan een ding behoefte gevoelde — dat was aan de rust gedurende de korte nacht, die hem gegund was. Van vakantie was geen sprake. Evenmin van een vrije zaterdagmiddag. De zondag was zijn enige rustdag, die hem echter zo afgemat vond dat hij niet dan met moeite in de kerk wakker kon blijven. En dat gold niet alleen de loontrekkenden maar evengoed de kleine bazen, tegenwoordig zeggen ze: de kleine zelfstandigen.

En ook de vrouwen deelden in hetzelfde lot. Ze waren overbelast met de zorg voor haar gezin. Het was nog de tijd, dat grote gezinnen geen uitzonderingen waren. Tot laat in de avond waren ze bezig met verstelwerk, en pas met de naald en de breipen, legden ze zich te ruste, een rust, die nog vaak onderbroken werd door het kind, dat in de nacht om moeder riep. Bovendien, hoe vele vrouwen waren er niet, die in het arbeidsproces waren betrokken, om de te karige inkomsten te verhogen.

Hetzelfde gold in zekere zin ook voor de kinderen. Ik herinner me nog de tijd, dat onze schooltijden begonnen 's morgens 8 uur en eindigden 's namiddags om half vijf; zo was het in de zomermaanden; in de wintermaanden begonnen we om 9 uur en eindigden we pas 's avonds om 6 uur. Onze vrije tijd was ons altijd veel te kort. Voor de meeste jongens en meisjes eindigde de leertijd reeds, als zij de zes klassen hadden doorlopen of eerder; op elf-, twaalfjarige leeftijd gingen ze reeds van school af. Wel kwamen de meesten dan in de wintermaanden terug, maar dan gold ook voor hen, dat ze pas om 6 uur vrij waren. En hoe kort — voor ons veel te kort — waren de vakanties: in de zomer 2 weken en met Kerst- Oud en Nieuw maar 1 week. We hadden geen vrije tijd over, in die zin, dat we er geen raad mee wisten. Eer het omgekeerde. En eenmaal van school af — dan zeker niet. Want ieder had direkt werk: bij den boer, bij een of ander ambacht; de meisjes bij moeder in de huishouding (hoe lang had de moeder daar dikwijls al naar uitgezien, dat ze een hulp zou hebben in haar oudste dochter-tje!); of als kindermisje of werkmeisje in een ander gezin; en hadden ze vrije tijd, dan was er in het gezin altijd wel zoveel te breien en te stoppen, dat ze er de handen vol mee hadden.

In de lange winteravonden waren de kinderen binnen, de kleinen zowel als de groten. Eén avond in de week gingen we naar de „Vereniging”: de Jongelings-, de Meisjes-, de Kleine-meisjes-, de Knapenvereniging; een

avond naar de zangvereniging; of er werd gelezen, „gestudeerd”, gedamd, geschaakt, gemusiceerd en door de „dames” gehandwerkt. Het gold als iets onbehoorlijks, dat de kinderen of jongelui bij donker op straat waren. Och, hoe mooi, hoe gezellig waren die winteravonden! Veel te gauw om!

Hoe is dat alles veranderd.

Tegenwoordig heeft ieder zijn vrije zaterdagmiddag; sommigen zelfs een hele vrije zaterdag. De achturige werkdag is al lang ingevoerd. Veel zaken worden stopgezet om 5 uur, half 6 of 6 uur. Het groot aantal werknemers, dat zich dan naar huis spoedt, is zo groot, dat de straten en wegen overbelast zijn. En zo blijft er voor de grote massa een lange vrije avond beschikbaar.

Iedereen heeft nu vakantie. De schoolgaande jeugd drie, vier, vijf, zes weken of nog langer in de zomer, waarin ze geen raad weten met hun tijd, en zuchten: „ik wou wel, dat de school maar weer begon!” en als zij het niet doen, dan de moeders zeker wel. En behalve deze zomervacantie, zijn er dan nog de herfst-, de kerst-, de paas- en/of pinkstervacantie.

Die vrije tijd in eigen huis door te brengen, in gezinsverband — daarvoor bestaat in de

meeste gevallen geen gelegenheid. De jongeren zwerven uit; liefst in groepsverband en maken straten en pleinen onveilig. Niet zelden vormen zich benden, die onder leiding van een „aanvoerder” allerlei kwaad uitgesproken en zo in elk geval zich aan het oog en de leiding van Vader en Moeder onttrekken; de rijpere jeugd besteedt haar tijd nuttiger, door een of ander cursus te volgen; een of meer avonden in de week. Niet denkbeeldig is het gevaar, dat zelfs ook kinderen uit onze eigen kring, grotere en kleinere, hun vermaak zoeken in de bioscoop. En vader en Moeder zelf komen in de verleiding, de vrijgekomen tijd aangenaam te besteden door met de fiets erop uit te trekken, om familie en kennissen te bezoeken, of om van het mooie weer en de mooie omgeving te genieten: op zichzelf uitstekend; alleen maar bestaat het gevaar, dat het gaat ten koste van een verantwoord toezicht op de kinderen. Het kan echter ook, dat de Vader, nu hij de beschikking over meer tijd krijgt, zich werpt op het verenigingsleven, daarin een verantwoordelijke positie gaat innemen, waardoor hij zo goed als geheel aan zijn gezin wordt onttrokken. Of dat de vader een cursus gaat volgen, ten einde zich daardoor een betere positie te verschaffen, maar zodoende geen tijd overhoudt om de functie, die hij heeft als hoofd van het gezin, naar behoren te vervullen. En dat alles ondanks het feit, dat juist de meerdere vrije tijd voor den arbeider bedoeld zou zijn, om zo beter huisvader te kunnen wezen.

HUISMANS.

VAN HIER EN GINDS

Herleving van het heidendom

Sinds de laatste wereldoorlog valt er overal in de wereld geweldige toename in de activiteit der oude heidense religies te constateren. Het oplaaiend nationalisme van de aziatische en afrikaanse volkeren gaat gepaard met een verhoogde activiteit om de door deze volkeren aanvaarde godsdiensten, met nieuw enthousiasme te propageren. Speciaal de Islam ontwikkelt een enorme activiteit. Het is hem gelukt in Pakistan een zuiver mohammedaanse staat te scheppen. Het zelfde doel streeft hij na in Indonesië. Met grote kracht dringt de Islam vooral in West- en Oost-Afrika naar voren. Een universiteit in Kaïro is het brandpunt van een steeds sterker wordende wereldzending der mohammedanen. Het succes van deze zending wordt bevorderd doordat de Islam zo weinig van de mensen eist. Hij duldt overal de polygamie. En in West-Afrika de verering van de stamgoden. Het Boeddhisme waaraan vroeger de idee van zending vreemd was, kenmerkt zich door een opleving welke zich vooral in een sterke zendingsijver uit. In 1954—1956 kwam in Rangoon een twee jaren lang durend Buddhistisch wereldcongres samen met het doel zich te bezinnen op de oorspronkelijke krachten van het Boeddhisme en de toerusting voor een aanval op het christendom. In de speciaal voor dit congres opgerichte gebouwen werd een universiteit ondergebracht voor de vorming van buddhistische missionarissen. Leidende buddhisten roepen op een wereldzendingbeweging te ondersteunen, welke de mensheid van het christendom verlossen moet. Reeds werden 850.000 rupin beschikbaar gesteld voor de organisatie van een buddhistische zending in Duitsland. In de Verenigde Staten van Noord-Amerika zijn al 130 buddhistische zendelingen aan de arbeid. En in Duitsland zijn reeds vijf zendingsstations ingericht. In Thailand, Birma en Ceylon is het Boeddhisme staatsgodsdienst geworden. De radio van Birma roept elke dag uit, dat alleen een buddhist een waar vaderlander kan zijn. Men is vast besloten over de gehele wereld uit te roepen, dat haar wonden alleen geheeld kunnen worden door het betreden van de achtvoudige weg van Buddha. Het Hinduïsme, dat, zeer tolerant, bepaalde elementen van de christelijke boodschap wil overnemen, wordt intolerant en zelfs zeer vijandig zodra de totaliteitsoproep van Jezus Christus wordt gepredikt. In Japan leeft het shintoïsme tegelijk met de keizerverering opnieuw op. En in Afrika worden oude afgodische religies weer levend, leidt men medicijnmannen op universiteiten op en werd een congres van deze medicijnmannen gehouden.

En wat doen de Christenen? De overgrote massa laat de bijbelse boodschap los. En wie aan Christus en zijn Woord trouw zeggen te blijven, worden vanwege allerlei kwesties en bijzondere opvattingen almeer versplinterd. Zal onze Heiland als Hij weerkeert op de wolken nog geloof vinden?

Neem 'n aandeel in zijn thuis

Van de Koninklijke Nederlandse Militaire Bond Pro Rege ontvingen we ter opname een artikel onder bovenstaande titel. We nemen daarvan het volgende over:

„Het zozeer gezegende werk der tehuizen voor militairen staat voor een grote uitbreiding. Niet minder dan negen nieuwe militaire tehuizen moeten er komen òf in garnizoenen waar geen tehuis is, òf in garnizoenen waar de bestaande noodoplossing een definitieve vernieuwing vraagt in de eerstvolgende twee jaren.

De overheid erkent de grote waarde van het werk en wil voor de nieuwbouw grote steun verlenen. Maar het particulier initiatief moet voorop gaan. We hebben f 800.000.— nodig voor de nieuwbouw. We moeten tenminste f 400.000.— zelf opbrengen.

Onze bond wil deze vier ton **renteloos lenen**. Dit gebeurt in zulk een vorm, dat **ieder zonder uitzondering** kan meedoen. De aandelen worden uitgegeven in stukjes van f 2.50, f 10.—, f 25.— en f 100.—. Deze lening wordt in 20 jaar afgelost. U krijgt uw geld dus terug. De rente is uw bijdrage.

U kunt obligaties nemen door f 2.50 of een veelvoud van dit bedrag te storten op giro-nummer 3638 van de Kon. Ned. Mil. Bond Pro Rege, Actie „Vier Ton” te Utrecht”.

Er stond nog iets in dit artikel, dat we niet opnemen. Daarin werd medegedeeld dat voor medewerkers, die aandelen wilden helpen plaatsen, 1000 waardevolle prijzen ter beschikking waren gesteld, waarvan de eerste prijs bestond in een nieuw te bouwen woonhuis. Dit huis is door een gever ter beschikking gesteld, evenals de andere prijzen. Dat neemt niet weg, dat we tegen deze methode bezwaar hebben. Wie wil medewerken aandelen te plaatsen, doe dat om niet. Dan kan het geld voor het „nieuw te bouwen woonhuis” en van de andere prijzen voor het bouwen van militaire tehuizen worden bestemd. Men moest voor dergelijke doelen geen prijzen beschikbaar stellen, zeker geen woonhuis van stellig duizenden guldens.

Wat voorts onze militairen betreft moet het ideaal zijn, ze in onze gezinnen op te nemen. Daar is hun beste tehuis. Dat moest veel meer gedaan worden. Het behoort tot de

herbergzaamheid, waartoe de Schrift opwekt. Maar militaire tehuizen zullen wel nodig blijven en we zullen ons aan het mee helpen bouwen niet mogen onttrekken. Daarom namen we bovenstaand bericht op met opmerking en aanbeveling.

H. J. JAGER.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Zwartsluis: kand. W. Bax te Amsterdam.

Aangenomen: naar Hijken-Hooghalen: kand. R. Timmerman te Enschede.

Bedankt: voor Musselkanaal: kand. R. Timmerman te Enschede.

Ds J. O. Mulder van Kampen kreeg tijdens een classisvergadering een maagbloeding. Hij moet volledige rust houden. Zijn toestand is momenteel bevredigend.

Te **Ommen** werd de eerste steen gelegd voor een nieuw kerkgebouw.

Ds. S. Cnossen, die naar Grand-Rapids vertrekt zal D.V. zondag 22 sept. afscheid nemen van de kerk van Enumatil. Op 26 september vertrekt Ds Cnossen met de „Zuiderkruis” naar Amerika.

Drogeham. Op zondag 13 oktober hoopt kand. Tj. Boersma van Enschede zijn intrede te doen na bevestigd te zijn door Ds J. van Raalte van Harderwijk.

Preekconsent. Kand. H. de Jong van Alblisserdam ontving van de classis Dordrecht-Gorinchem preekconsent voor de tijd van één jaar.

Mesoz. De begroting voor Mesoz voor het jaar 1957 wijst een bedrag aan van f 84.000.—. Alleen voor medicijnen is reeds f 10.000.— nodig. Deze f 84.000.— zijn nodig voor het zendingsterrein Oost Soemba-Savoe.

De Heer **J. W. Meijer** en diens vrouw namen op donderdagavond 12 september afscheid van de kerk van Enschede.

Br Meijer vertrekt D.V. 21 sept. naar Nieuw-Guinea om daar Ds M. K. Drost bij te staan in diens zendingsarbeid. Hij zal bezig zijn in de onderwijsdienst. Ds Drost heeft zich definitief gevestigd in Tanah-Merah (Boven-Digoel).

Adressen: Geref. Kerk van Zuidlaren: A. Ubels, Dennenlaan 13, Zuidlaren;

van **Vroomshoop:** G. H. Borkent, Tonnedijk 102, Vroomshoop;

van **Noordoostpolder:** T. v. d. Heide, Beyerinckstr. 6, Emmeloord, Tel. K5270-2774;

van **Zwolle:** R. Veldhuis, Isaac van Hoornbeekstraat 73; zendingsscriba: M. Lok, Korenbloemstr. 89.

Adres: **Ds J. Goudzwaard**, Rozenburg, Emmastraat 4. Telef. K 1899-369.

Cand. Ref. Churches: Beroepen te Oranjevillie: Rev. H. Scholte te Homewood.

Vereniging van Predikanten bij de Gereformeerde Kerken in Nederland

Agendum:

Maandagavond 23 sept. 7 uur:

Causerie met lichtbeelden door Dr H. M. Mulder te Kampen over het onderwerp: „INDRUKKEN UIT VERLEDEN EN HEDEN VAN GRIEKENLAND”.

Dinsdagmorgen 24 sept. 10.30 uur:

Referaat van Drs R. H. Bremmer te Zwolle. Onderwerp: „HERNIEUWDE CONFRONTATIE MET HERMANN FRIEDRICH KOHLBRUGGE, DIENS LEVENSGANG EN PREDIKING”.

STELLINGEN

behorend bij het referaat van Drs R. H. Bremmer

1. Tot hernieuwde confrontatie met Kohlbrugge is voor de gereformeerde theologie reden, sinds zowel in Duitsland (K. Barth, Klugkist Hesse, Stiasny en Kreck) als in Nederland (Haitjema, Oorthuys, Noord-

PSALM 54

(vertaling N.B.G.)

O God, verlos mij door uw naam,
verschaf mij recht, hoor mijn gebeden
want vreemden willen mij vertreden,
ze zijn in opstand, spannen saam.
Mijn haters hebben mij benauwd,
gewelddenaars staan mij naar 't leven.
Zoudt Ge aan een man mij overgeven,
die, God, U niet voor ogen houdt? (vs. 1-5)

God is mijn hulp, wie me ook benauw',
de Here is 't, die mij wil schragen.
Hij zal hun 't eigen kwaad doen dragen,
verdelg, o God, hen in uw trouw.
'k Zal, nu mijn vijand wijken moet,
vrijwillig U met offers eren,
met vreugde zal ik loven, HERE,
uw groten naam, want hij is goed. (vs. 6-8)

Zie, wat des HEREN kracht vermag,
die uit benauwdheid mij bevrijdde,
zodat mijn oog, na bang verbeiden,
met vreugde op mijn vijand zag. (vs. 9)

A. v. B.

mans en Loos) de laatste tientallen jaren met name Kohlbrugge's prediking in haar hoofdthema opnieuw als van wezenlijk belang voor kerk en theologie aan de orde is gesteld.

- Deze hernieuwde confrontatie zal zich echter niet mogen losmaken van de reeds eerder van gereformeerde zijde gegeven beoordeling van Kohlbrugge's levensgang en prediking door Dr Jan van Lonkhuyzen in diens massieve dissertatie Hermann Friedrich Kohlbrugge en zijn prediking in de lijst van zijn tijd. (Diss. Vrije Universiteit, 1905).
- Onze conclusie, na overweging van hetgeen de nieuwere Kohlbrugge-literatuur bovengenoemd te berde heeft gebracht, kan slechts zijn, dat Van Lonkhuyzen op alle hoofdpunten een indringende en verantwoorde toetsing van Kohlbrugge, zowel van diens levensgang als van zijn prediking, heeft geboden, welke toetsing nog alle aandacht van de gereformeerde theologie waard is.
- Het in punt 3 geponeerde neemt echter niet weg, dat ook op Van Lonkhuyzen op enkele punten nader critiek te oefenen valt, in zoverre hij zich in zijn beoordeling van Kohlbrugge heeft laten leiden door bepaalde theologoumena uit de theologie van dr A. Kuyper.
- De door G. C. Berkouwer in het hernieuwde Kohlbrugge-debat voorgeslagen synthese tussen Kohlbrugge en de theologie van dr A. Kuyper is af te wijzen.
- Hoewel wij minstens even scherp als Van Lonkhuyzen op onderscheiden punten van Kohlbrugge's leerthemata (zijn beschouwingen omtrent de schepping en het beeld Gods; de Christus Gods; de onderlinge verhouding van rechtvaardiging en heiliging) kritiek oefenen, zijn wij met Van Lonkhuyzen van oordeel, dat er elementen in zijn prediking zijn, die vruchtbaar geacht kunnen worden voor een gereformeerde prediking.
- Nadere bezinning op Kohlbrugge's levensgang geeft alle reden te waken voor het ontstaan van een Kohlbrugge-mythe.

Theologische Hogeschool-dag 1957

Het is thans voor de laatste maal dat de commissie U over onze a.s. Schooldag iets kan meedelen.

Nog enkele dagen en de „Schooldag” is er. Dan komen van Oost en West, van Noord en Zuid de duizenden broeders en zusters naar Kampen om daar „hun” Schooldag te houden.

En op deze dag zullen voor U spreken de vijf hoogleraren aan onze Theologische Hogeschool, voorts Drs R. H. Bremmer, Ds E. Teunis en Ds P. Wulffraat.

De leiding van de samenkomsten is toevertrouwd aan Ds D. van Dijk, Ds L. J. Goris, Ds J. van Bruggen, Ds C. H. Lindeboom,

Ds H. Knoop, Ds K. Gerber en Ds H. Veltman.

En och, het is U allemaal wel van de vorige jaren bekend. De broeders en zusters die per bus uit de noordelijke provincies komen rijden via de IJsselbrug, linksaf de IJsselkade op, door de mooie Koornmarktspoort, via Koornmarkt, Muntplein, Schoolstraat rechts af naar de Burgwal.

De broeders en zusters die uit de andere provincies komen rijden langs het Stads Ziekenhuis de 1e, 2e, en 3e Ebbingestraat op en parkeren daar de autobussen.

De luxe wagens worden zoveel mogelijk geparkeerd op de Nieuwe Markt in het centrum van de stad. De verkeerspolitie zal U wel de nodige aanwijzingen geven en U volgt maar de borden, die U de juiste weg wijzen.

De samenkomsten worden gehouden in zeven gebouwen. Alle samenkomsten beginnen des morgens precies 10.00 uur en des middags precies 2.00 uur. De programma's waarop de sprekers en leiders staan vermeld, worden U aan de kerkgebouwen uitgereikt. Zij worden dus niet van te voren gepubliceerd.

En ook ditmaal hebben we weer een vriendelijk verzoek aan U. Wilt U ook des middags de samenkomsten bezoeken waar U des morgens bent geweest. Dan wordt het geen chaos, want dat moeten we wel zien te voorkomen. Houdt U zich aan de kaarten die U hebt ontvangen, en gaat niet naar andere samenkomsten dan vermeld in het gebouw waarvoor U een kaart hebt ontvangen wordt op U gerekend.

Wanneer U dit artikeltje leest zijn alle kaarten verzonden. Wie dan nog geen kaart heeft ontvangen vraag alsnog aan.

Op de samenkomsten wordt zowel des morgens als des middags drie maal gecollec-teerd. De eerste collecte is voor de Theologische Hogeschool. Uit deze collecte worden de onkosten die aan een Schooldag verbonden zijn betaald. En die onkosten zijn hoog. Dus behoeven we U de eerste collecte niet extra aan te bevelen, want U weet het nu reeds. Dat moet een „dikke” collecte worden. De tweede collecte is voor het suppletie-fonds. Deze collecte is vooral niet minder belangrijk dan de eerste collecte. En de derde collecte is voor de bibliotheek. En die collecte is ook belangrijk.

Na afloop van de samenkomsten zal de organist Chr. Lindeboom uit Zwolle het prachtige aul-orgel bespelen.

Het gebouw van de Theologische Hogeschool staat ter bezichtiging „wijd-wagen-voor-U-open”. Maar het is pas gerestaureerd, wilt U het daarom „voorzichtiglijk” behandelen.

En nu is het best mogelijk dat er in meer dan één samenkomst enkele broeders en zusters moeten staan omdat er niet meer zitplaatsen zijn in het gebouw. Wilt U dan tijdens de samenkomst eens ruilen. Opdat ook de broeders en zusters die geen zitplaats konden bemachtigen ook eens een poosje zitten kunnen?

De bidstond voor de Theologische Hogeschool wordt gehouden aan de vooravond van de Schooldag. Op dinsdag 24 september. De bidstond is een Dienst des Woords, uitgaande van de Raad van de Gereformeerde Kerk van Kampen. In deze Bidstond zal voorgaan Ds A. H. Algra, Gereformeerd Predikant te Gorinchem. De godsdienstoefening begint 8.00 uur in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34. U behoeft hiervoor geen kaarten aan te vragen.

En nu hopen we van ganser harte dat, zo de HEERE wil, deze Hogeschool-dag een GOEDE dag moge zijn.

DE COMMISSIE.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk